

ւոյս վրայ և զոր ինքն ալ կրկներ է մէկ-տեղ. ընդհանրապէս ճպուռները շատ վախկոտ են և պզտի ձայն մ'առնելով կը թռչին. սակայն երգելու ատենը կըրնայ մէկը քովը մօտենալ՝ դողդոջուն եղանակաւ մը սուլելով գրեթէ իրեն պէս, որպէս զի իրեն երգին տիրէ: Նախ և առաջ ժիժին ծառէն քիչ մը վար կ'իջնայ սուրողին մօտենալու համար և յետոյ կանկ կ'առնէ. եթէ իրեն գաւազան մը երկընցուի միշտ սուլելը շարունակելով, վրան կ'ելլէ ու կամաց կամաց վար կ'իջնայ. երբեմն երբեմն նորէն կը կենայ կարծես թէ մտիկ ընելու համար և վերջապէս ինչուան սուրողը կը հասնի: Պուայէ օր մը կըցաւ քիթն վրայ ճպուռ մը կեցընել, և միջատն երգելով ու մարդը սուլելով նոր օրինակ երկձայն նուագ մը ձևացուցին. ճպուռը զմայլած կ'երևար այս ներդաշնակութեան վրայ և բնական երկչոտութիւնը կորուսեր էր. սեպէ թէ Եւնոմիոսի և Արիստոնի երաժշտական մըրցութիւնը կը կրկնուէր: Սոյն կերպով Ամբրիկա ալ իկոռաւնա ըստած մողէզներուն որսորդները (որոնց միսը ազնիւ է ուտելու համար) ծանր ծանր և սուլելով կը մօտենան այս զեռնոց որ կը թառին ծառերուն վրայ, և երկայն ձողով մը վերջապէս վզերնին հանգոյց մը կ'անցընեն և գետին կը ձգեն դիւթեալ կենդանին:

Բարիզ աշխարհաքաղաք.

Երկու անգլիական համալսարանը լրագիրներ, Դայնզ և Մօռնիկ չէրէյտ, Բարիզու Արուեստահանդիսին և շատ մը օտարականաց ու թագաւորաց այցելութեան առթիւ՝ մի և նոյն ոգևով բայց այլ և այլ տեսութեամբք գրուած կրկին յօդուածներու մէջ կը ջանան հետազօտել թէ ինչէն է Գաղղիոյ մայրաքաղաքին և ընդհանուր Գաղղիացոց այս հզօր մագնիսական ձգողութիւնը

որ աշխարհիս չորս ծայրէն իրենց կը քաշեն զժողովուրդս և զպետս ժողովրդոց: Ոչ ոք կ'անգիտանայ երկու ազգաց մէջ 'ի սկզբանէ արմատացած հետամուտ նախանձաւորութիւնը. անոր համար աւելի զարմանալի են բրիտանական անձնասիրութեան տուած լիաբերան դրուատիքը իրեն հակառակորդ դրացոյն, թէպէտ այս յետինս գովեստներուն շնորհակալ ըլլալու միջոցը՝ տեղ տեղ կը ստիպուի երեսը թիթուեցընել. ինչպէս օրինակի համար երբ որ Դայնզի յօդուածին մէջ կը կարդայ թէ Գաղղիացիք իսկահանճար (original) և կիրթ ախորժակի տէր չեն, ու Մօռնիկ չէրէյտի գրածին մէջ թէ Արուեստահանդիսին շէնքը ընդարձակ կազահան կաթսայի մը կը նմանի, և այլն. բայց պարսաւը ոչինչ է ներբողին համեմատութեամբ. ընթերցողքաւ կըրնան դատել:

Դայնզի գրածն այս է ահաւասիկ.

Ժամանակաւ մեծ թագաւորին մէկը իրեն երկրին մէջ դիպուած կը համարէր որ սոսկական տոժ մը գայ ճեմի վէրսայլի դեռ ևս զարդարուած դահլիճներուն մէջ, և զննէ անոնց հրաշալիքը, ամենէն աւելի զարմանալով ինքզինքը հոն տեսնալուն վրայ: Այսօրուան օրս միայն թագաւոր մը չէ որ պիտի զարմանայ՝ նկատելով իր դէմքը Դիւլլոի փառաւոր հայլիներուն մէջ ցուցած. այլ խումբ մը թագաւորներու մէկտեղ կը վազեն. պսակաւոր և փաթթոցաւոր զլուխներ կարգաւ պիտի հանդիսանան համայնատես պատկերին (panorama) մէջ: Յունիսը չլմնցած Բարիզու մէջ կայսրները և թագաւորները տասուերկուքով պիտի համրուին. արքունական իշխանք և մեծ դուքսեր, միով բանիւ Կոքայի Օրացոցին բոլոր վեհապետները արդէն Բարիզ տանող ճամբաներուն վրայ կ'արշաւեն իրարու նախանձակից. հին իրաւանց թագաւորները կը մրցին նոր թագաւորներուն հետ:

Յաղթողաց և յաղթելոց խօսքկապի

տեղ մ'է (rendez-vous) ուր մտկանա-
կիր արքաները բազմութեան մէջ պի-
տի հանդիպին իրենց թագազուրկ եղ-
բայրներուն : Այսպիսի խուռնութեայ
կաճառի համար Բարիզու պէս պատ-
շաճ քաղաք մը չկայ. կարելի է որ քաղաք
մը աշխարհաքաղաք ըսուելու անունն
ուզենայ շորթել, բայց ստուգիւ մէկն ալ
չկրնար յափշտակել Բարիզէն Եւրո-
պայի քաղաքամայրութեան անունը : Ի
զուր կ'աշխատինք . Լոնտրա Բարիզ չէ .
Լոնտրա Անգլիացւոց համար է . և ա-
նոնցմէ ալ խիստ քիչը հոնտեղ կը բնա-
կին քանի որ կրնան ուրիշ տեղ եր-
թալ . իսկ որոնք որ գործքերնուն հա-
մար հոն հաստատուած են, ըստ կա-
րի կը ջանան իր պատերէն դուրս ապ-
րիլ : Իսկ Բարիզ մտաց առջև միշտ իբ-
րև ժամադրութեան տեղ մը կը ներ-
կայանայ . հոն միայն Գաղղիացիներն
տեղը կրնայ ըսուիլ . հոն է նաև ըստ ի-
րեն և ըստ շատերուն կարծեացը՝ այն
հասարակաց օթեանն ուր բովանդակ
մարդկութիւնը կրնայ նիստ առնուլ . ա-
մենէն աւելի տեսնալու և տեսարանի
քաղաքն է :

Բոլոր իր թագաւորները Մեդիկեան
կոտարինէէն սկսեալ ինչուան Նաբո-
լէան Գ, թափած են զանձերնին և բո-
լոր իրենց, Գաղղիոյ և համաշխարհի
հանճարը զանիկայ գշխոյ քաղաքաց ը-
նելու համար : Շատերը կը հարցընեն
թէ ինչպէս Բարիզու խելքը փչեց իրեն
հոյակապ գեղեցկութենէն զատ ուրիշ
բաներ՝ ի հանդիսի անցընելու, թէպէտ
ան ալ իրաւ է որ այս աշխարհիս մեծ
տօնավաճառը, որուն Տիեզերական Ա-
րուեստահանգէսի անունը կը տրուի,
զուտ բաղբաղայ մըն է . անանկ հրա-
պուրիչ կարծուած բանն աներևոյթ
կ'ըլլայ մոգեալ բազմութեան աչքերէն .
վասն զի չկայ մարդ մը, մանաւանդ թէ
չկայ կին մը որուն համար Բարիզու բնա-
կութիւնը ցանկալի չըլլայ : Միայն իր
աշխարհադրական գրից առաւելութի-
ւոնէն կամ տեղւոյն ու շէնքերուն ան-
համեմատ գեղեցկութենէն չէ որ Բա-
րիզ այնպէս աշխարհանաղ բան մը

զարձած է ու ամէն մարդու երկրորդ
հայրենիք : Ֆրանքֆորդ և Պրիւսէլ ալ
երկրադրական կեդրոններ են . վեննա
և Պեուլին ալ մեծ տէրութեանց մայրա-
քաղաքներ են . բայց միայն Բարիզ մեծ
ազգի մը գլուխ անցած է : Գաղղիացիք
իրենց զարմանալի համացեղութեամբը
և օտարներն իրենց հետ ձուլելու կա-
րողութեամբն է որ եւրոպական քաղա-
քականութեան առաջապահ եղած են .
իրենց կենդրոնացուցիչ բնութենէն է
որ մայրաքաղաքնին թէ ազգային և թէ
համաշխարհական կնիք մ'ունի : Ռամ-
կական ու շատ զուրցուած խօսք մըն է
թէ « Գաղղիա Բարիզն է » . բայց ոչ ինչ
նուազ ճշմարիտ է ըսելն ալ թէ Բարիզ
Եւրոպան է : Գաղղիացիք ամենէն աւե-
լի հնարագիւտ մարդիկը չեն . գիտու-
թեանց, արուեստից, զարդուց մէջ
սկզբնաշարժութիւնն աւելի Գերմանա-
ցւոց, Իտալացւոց և Անգլիացւոց է քան
թէ Գաղղիացւոց . բայց ասոնց գերա-
զանցութիւնն ընդունելու և կատարե-
լագործելու հրաշալի կարողութեանը
վրան է, յառաջագիւմութեան ազդմա-
նը, փորձառութեան սիրոյն, նախան-
ձորդութեան և խուզարկութեան ուզոյն
մէջ . նմանապէս չեն կրնար պարծիլ
իրև իսկահանճարը և ընտիր ախոր-
ժակի տէր :

Իտալացիք, Սպանիացիք, Ֆլաման-
ները, Գերմանացիները անցուցած են
զիրենք գեղեցկին մէջ . Գաղղիացիք մէկ
կողմէն առած են . մէկալ կողմն աւել-
ցուցած . իրենց յատկութիւնը բաղա-
դրելու և ընտրելու վրայ էր : Անգաղաք
շարժումն իրենց հաստատուն օրէնքն
եղաւ . հնութեան նմանելու եռանդեամբ
կարծես թէ բախտովին նորոյն մէջ
ինկան : Անգուլ գործունէութիւն մը,
անյաղ տենչ մը առ նորաձևութիւն՝
բնածին ներշնչման տեղը բռնեցին ի-
րենց վրայ և տարին զիրենք այն յա-
ջող ելից որոնցմով ստացան նախադա-
հութիւն հաւասարապէս տաղանդա-
ւոր ազգերու մէջ, որ միայն զուրկ են
զարգացման ուժէ և յարատեւութենէ :
Այս համազօր և կեդրոնացեալ ազգուու-

թենէն է որ դաղղիացի ազգը առած է իր նմանընելու հրաշալի գորութիւնը և աշխարհքի զլխապետութիւնը:

Գաղղիացին ինչ բանի որ դպչի գաղղիացի կ'ընէ զայն: Գաղղիերէն լեզուն հաստատուելուն պէս տիեզերական լեզու եղաւ, և նորաձեւութիւնը պոռչւարներուն վրայ զետեղեց իրեն գահոյրը: Գաղղիա ուր որ կը գտնուի, հոն նոյն իսկ ազգայնութիւնը կը կորսնցընէ իրեն ծննդեամբ սրբազանեալ իրաւունքները: Խեղճ ուղորմելի բահաւորքս շնորհեցինք Բոնիացւոյ որ լեզունին խօսելու ազատութիւն ունենան. խորախօսեցինք իրենց բաղձանքը որ ունենան իրենց օրէնքները, իրենց կարգադրութիւնները, իրենց սեփական էութիւնը, և մեզմէ պաղեցան. ուղեցին որ Բոյն ըլլան: Գաղղիացիք կը տիրեն թանձրաբարոյ Ալսակեցւոյն, վայրենի Կորսիկացւոյն, Նիցցացւոյն և ինչուան պէտէվիներուն. իրենց հայրենակից կ'ընեն զանոնք, և ամէնքն ալ կը պարծին դաղղիացի անուն կրելով:

Հարիւր տարուան չափ Հնդկաստանի մէջ տեղացի զինուորներ կազմեցինք ու կրթեցինք, և մեր լոգիկն ինչուան այսօր ատելի է մէջերնին ամենէն աւելի մեր կողմն եղողներուն. ընդհակառակն գաղղիական նշանազգեստը հաճոյ կ'անցնի մինչև դայգունին¹ աչքը, և տարիս չբոլորած այս նշանազգեստը բոլոր Սինէացւոյ պաշտօնական զգեստը պիտոր ըլլայ: Դեռ ի՞նչ քսեմ. գաղղիական տառատուկով ու գաղղիական քէքիով² եղաւ որ հիւսիսային Եանքին³ և հարաւային ապստամբը արինահեղ պատերազմներ ըրին իրարու հետ. նոր Եօք մոռնալով իրեն անգլիական և հոլանտական ծագումը, Գաղղիայէն կը խնդրէ իր խոհարարները և նորելուկ զարդերը. վերջապէս

Լիւքսանպուրը, որչափ որ ալ տարակոյս վերցընէ ազգութեան և լեզուի խնդիրը, անընդդիմակ յօժարութիւն կ'երևցընէ Գաղղիացի դառնալու համար. իրեն բնակչացը գրեթէ զոներուն տակն են Գոլոնեա և Ֆրանգֆորդ՝ բայց իրենց մայրաքաղաքը Բարիլ է, և որչափ որ պարտականութիւն ալ ունենան Գերմանիոյ, պատրաստ են Գաղղիոյ համար քուէնին տալու իբրեւ զմիայր:

Դիւրին չէ ըսելը թէ յորում կը կայանայ այս բաներս առաջ բերող դիւթութիւնը. բայց աս կրնանք զուրցել որ Գաղղիացիք աննախանձ կուտան ունեցածնին. յօժար սրտով կը հրաւիրեն որ և իցէ դրացինին ալ որ մասնակից ըլլոյ իրենց վայլած փառացը: Սոյն ոգին թեւադրած է քաղաքացի գրուելու օրէնքը որ հիմա վէճի տակ է օրէնսդիր ժողովոյն մէջ. Գաղղիացւոյ ազգը որչափ որ ալ մեծ ըլլայ՝ չարհամարհեր պզտիկներուն և խեղճերուն հետ միանալը: Քաղաքավարութեան և մարդասիրութեան սոսկ արտաքին երևոյթները, յայտնի մտերմութեան մը պարզ երանգը, վայելուչ կերպերու և ընտիր դաստիարակութեան լոկ շողիւնը շատ բան են մարդկան մեծ մասին համար. իսկ արդ Գաղղիացիք հընուց 'ի վեր անուանի եղած են այս ընկերական յատկութեանց մէջ յորս չունին իրենց հաւասարը: Ոչ միայն բարի Լիւքսանպուրցւոյն, այլ նաև Խալալցւոյն, Գերմանացւոյն, Ռուսին սրտին մէջ բովանդակ կենաց ամենէն աւելի սաստիկ բաղձանքն է Բարիլ տեսնալը: 1867ի Աշխարհահանգէսը աղէկ առիթ է այսչափ երկայն ժամանակուան փափաքը լեցնելու. Արիսեան դաշտին արհեստից մեծ կացուրդէն աւելի աղէկ բան մը չկրնար համոզել զԳաղղիա իր լայնածաւալ կարողութեան վրայ. խաղաղութեան արուեստներուն մշակութիւնն իրեն անանկ յաղթանակ մը կուտայ որ անընդհատ յաղթութեանց շարք մը չէր կրնար ընծայել:

Գաղղիոյ կ'իյնայ ինքնին պատմա-

1 Գալֆան կ'ըսուի Սինէացւոյ (Ճաբոնէրուն) թագաւորը:

2 Քէքի (գլ. Képi) Գաղղիացւոյ մէկ քանի գունգերուն գլխարկն է:

3 Yankee խափշիկներուն ու Հնդկաստանացւոյ ծած English բառն է, որով Անգլիացիք ծաղրաբար կը կոչեն Միացեալ Նահանգաց բնակիչները:

գրելը 1867-ի և 1814-ի մէջ ազգաց գունդագունդ դիմեցման զանազանութիւնը։ Առաջին կայսրութեան ետքերը վիկտոր Հիւկոյի պառաւը՝ թագաւորը մինչև 'ի Գիւլլոտի տանող փառաւոր չուէն դառնալէն վերջը կ'ըսէր արհամարհանք. « Իմ ատենս այնչափ թագաւորներ տեսած եմ որ »։ Բայց ուր կը մնան նոյն իսկ առաջին Նաբոլէոնին չքադիր թագաւորները Նաբոլէոն Գ. կայսեր արքունական հիւրերուն քով, սկսեալ սուլդանէն ինչուան պարսիկ շահը։

Մարդիկ կան որ մեծամեծ քաղաքական փոփոխութիւններու կը սպասեն այսչափ թագաւորաց ժողովուելէն. մենք դատելու համար պիտի սպասենք պիպուածներուն որ առջևնիս պիտի պարզուին։

Հիմկու հիմա ցար, կեսար, շահ, փառիշահ և բոլոր երկրիս մեծամեծներուն Ոլիմպոսը կը գումարուին Արուեստահանդէս մը տեսնելու համար. ըստ մեզ ասիկայ բաւական մտածելու նիւթ է։

Ահաւասիկ Մօռնիկի Հերէրոի գրածըն ալ։

Այս տարի Բարիդ քրիստոնէից Մէքքէի պէս բան մ'եղաւ, ուր պարտք կը համարի ուխտի երթալը ով որ կարողութիւն և միջոց ունի, իրեն բնակութիւնն երկրագնացոյս որ կէտին վրայ ալ ըլլայ։ Չէ թէ այս նոր աշխարհիս վաճառանոցը որ Արիսեան դաշտին մէջ բացուած է մեծամեծ հրապուրանքներ ունի. չէ թէ գեղեցկութեամբ կամ նորութեամբ գերազանց է քան 1851-ի, 1856-ի և 1862-ի տիեզերական արուեստահանդէսները որոնց ինքը բնական ժառանգն է։ Շէնքը աւելի ընդարձակ տեղ բռնած է. հետաքրքրական նիւթերը աւելի շատ են. ինչպէս որ մարդկութիւնն ընդլայնած է իր գործողութեանց շրջանակն և աշխարհիս բնակչաց թիւը շատցած, նոյնպէս քաղաքիւսներն ալ տարածուած են, հազոր-

դակցութեան միջոցները դիւրացած, պարտուց և իւրաքանչիւրին փոխադարձ վերաբերութեանց ծանօթութիւնը աւելի մեծ կերպով կը մտածուի քանի մը տարիէ 'ի վեր։ Ամենէն աւելի սնապարծ Գաղղիացին, Բարիզու օրագիրներէն ամենէն աւելի լաւապաշտը (optimiste) հազիւ պիտի համարձակուի ըսել որ Արուեստահանդիսին պալատը գեղեցիկ ըլլայ արտաքուստ կամ ներքուստ։ Մենք լիովին կը շատանանք այս բացասական վճռով, ու որչափ ալ իբրև անքաղաքավար ամբաստանեն կղզեցոցս բարձր, սակայն բաւական քաղաքավար ենք ասկից անդին չտանելու համար մեր դատաստանը։ Ուրեմն իրօք այս ընդարձակ կազահան կաթսան տեսնալու համար չէ որ աշխարհիս ամէն ծայրերէն խմբովին մարդիկ կը դիմեն։ Միով բանիւ Բարիզու մէջ տեսնալիք ամենէն աւելի չնչին բանը կը համարէինք մենք զայս, ան աղուոր և հրաշալի քաղաքին մէջ որուն նման աշխարհիս վրայ չկայ, բաց 'ի թերևս Բաբելոնէն իր պալատներովը և կախաղանաւոր բուրաստաններովը, կամ Պաղատատէն՝ երբ որ Հարուն-էլ-Րէշիտի դիւթական արքայանիստ քաղաքն էր. Բարիդ քաղաքներու անզուգական գրչիւնն է։

Այս կետիս վրայ բոլորովին միաբան ենք Գաղղիացոց հետ. թէ որ իրենց ախորժելի կրնայ գալ լսելը, աներկբայ կը զուրցենք որ մեր հնոտի լոնտրաքաղաքն, այն աղիւսներու և կճանման ծեփի անյարմար կոյտը, հանդերձ իր ընդարձակութեամբը, տխրութեամբը և ծխամած օդովը չկրնար բաղդատութեան բերուիլ արդի Բարիզուն հետ, ինչպէս Հեփեստոս չկրնար բաղդատուիլ Աստղեան, կամ Գալիպան Միրանտայի Բարիդ քաղաքը հիմա իրեն հանդիսի զգեստը հագած է, կը նազի դահլիճներու մէջ իրեն այցելուններն ընդունելու համար. հոն իբրև թագուհի ոմն է գահաւորակին վրայ, ճակատն ապարօշ, ադամանդներուն գետը, ապարանջանները, գոհարները վերէն վար մարմնոյն

վրայ առատութեամբ ցանած՝ գեղեցկութիւնը առաւել ևս շողացնելու համար, և այսպէսով կը հրաւիրէ զաշխարհ որ գայ զինքը տեսնէ:

Աշխարհ կարծես թէ կը փութայ իր հրաւերքն ընդունելու, աշխարհ կը փութայ բռնելու Գաղղիոյ իրեն երկրնցուցած ձեռքը. կը մեծարէ իր բարուց ազնուութիւնը և մտաց խորութիւնը. համառօտ զուրցեմ՝ կը սիրէ զինքը այն համարձակ մտերմութեանն, այն աղէկ բնաւորութեանն համար որ ամէն դիպուածի կը յարմարի և որով Գաղղիա նախատիպ եղած է մեր հիմկու քրիստոնէական քաղաքականութեանը, անանկ որ ամէն Գաղղիացի աշխարհաքաղաքացի մարդ մը կ'երևայ, և ամենայն մարդ ինքզինքը Գաղղիացի կը կարծէ երբ որ Գաղղիոյ հողը կը կոխէ:

Միթէ այն խաղաղծաւալ ժպիտը և այն ընտանութիւն որով Գաղղիա կ'ասպընջականէ իր հիւրերը աւելի գեղեցիկ չե՞ն քան թէ պատերազմին վայրագ երեսը. միթէ այս ազգաց հացկերոյթը, այս հիւրամեծարութիւնը որ երկու դռներն ալ կը բանայ այցելուաց համար, այս վեհանձն մրցմանց և արուեստի ու ճարտարութեան դաշտերուն մէջ յաղթութեանց ազնուական նախանձորդութեան հրաւերքը, յորս Գաղղիա շատ յաղթանակներ կանգնեց այս ետքի ատեններս, միթէ կ'ըսեմ այս ամէն բանս շատ աւելի հաճոյական չե՞ն քան թէ արիւնաշաղախ կռիւր, երկպառակութեան, սպանութեան և յափշտակութեան աղաղակները, վերջապէս պատերազմը. այն սոսկալի պատերազմը որ քանի մը օր առաջ գլխընուս վերև կախուած կը սպառնար:

Մեզի աւելի սիրելի է ուրախակից ըլլալ Գաղղիոյ իր հիմակուան յառաջդիմութեանցը քան թէ այն փառաւոր յաղթութեանցն համար որոնցմէ անբաժին են թշուառութեանց և արտասուաց հունձքերը: Այս ճարտարութեանց պարբերական չքեղ հանդիսից յաջող եւքերը որպիսի ալ ըլլան, չենք կարծեր որ Գաղղիացիք չափազանցու-

թեան մէջ իյնան երբ որ կ'ըսեն թէ անոնցմէ ամէն մէկը քայլ մ'աւելի առաջ կը մղէ զմեզ դէպ 'ի այն երջանիկ և ցանկալի ժամանակը յորում պատերազմը աներևոյթ պիտի ըլլայ աշխարհքէս:

Ոչ միայն բոլոր ժողովուրդները այլ և բոլոր երկրիս թագաւորները կ'երևայ թէ Բարիզտեսի պիտի երթան: Այս թագաւորներէն մէկուն համար ալ չենք կրնար ըսել թէ նաբոլէոն կայսրէն գրտած սիրալիր ընդունելութիւնը այնպէս ազդու չըլլայ խաղաղութե՞ պահպանութեանը և Եւրոպայի թագաւորաց աղէկ վերաբերութեանցը հաստատութեանն համար, ինչպէս հաշտութեան կամ նիզակակցութեան դաշնադրութիւն մը և կամ իրավճար պատերազմ մը: Գաղղիա անոնց ամենուն հետ հին կամ նոր կռիւներ ունեցած է. անոնց ամենուն դէմ Գաղղիացւոց կայսրը կրնայ միալ, թէ որ զինքը չարայուշ և անցած գացած բաները չմոցող համարինք: Բայց երբոր այս ամէն թագաւորները կը բռնեն կայսեր ձեռքը, կ'ընդունին իր արքայապայել ասպընջականութիւնն և կ'ուրախանան իրեն սեղանին վրայ, պէտք է ենթադրել որ նաբոլէոն կ'ուրանայ և կամ մէկդի կը թողուամէն հակառակութեան պատճառները որ կրնային ըլլալ այն թագաւորին և իր մէջ. վերջապէս պէտք է ենթադրել որ մէջերնին սրտանց միաբանութիւն մը կը հաստատեն, որուն մասնակից կ'ըլլայ բոլոր աշխարհք միանգամայն, և որ այնչափ աւելի ամուր է որչափ որ պատուոյ վրայ կը կայանայ: Պեճիոյ թագաւորը Բարիզ է, Օուէանեան Լուդ. — Փիլիպպոսի թոռը. կալէսի իշխանն ալ հոն եղաւ, մեծին նաբոլէոնի գլխաւոր թշնամոյն թոռնորդին: Կը սպասեն նաև Ռուսաստանի կայսեր, այն մարդուն զաւկին որուն դէմ տասուերկու տարի առաջ Գաղղիա և Անգլիա մարդածախ պատերազմ մը բացին. այն կայսրը որուն պաշտօնեայն երեք տարի առաջ գոռոզաբար կը յոխորտար միւս տէրութեանց դէմ,

երբ որ Լեհացուց խնդրոյն համար աւարէզ մտնալու վրայ կը տեսնուէին: Այնուհետեւ պիտի գայ Բրուսիոյ թագաւորը, անիկայ որ առանց տասն օրուհէ 'ի վեր Լոնտրա եղած բանակցութեանը, թերեւս այս վայրկենիս պիտի քալըրնէր իր գունդերը գաղղիական սահմանադիտոց վրայ, պատրաստ ահաւոր կռիւ մը բռնկեցնելու, որուն քով Պահմիոյ արիւնահեղ պատերազմը տղայոց խաղալիկ պիտի ըլլար. Հոլանտայի թագաւորն ալ նոյնպէս պիտի գայ, անիկայ որ կը ներկայացնէ Նասաւի ընտանիքն որ Ստորին-Նահանգաց ամբողջ մերժեց Նաբոլէոն Գի հայրը: Անկէ ետքը կարգը Աւստրիոյ կայսեր պիտի գայ, որուն հետ ութ տարի առաջ մահուչափ կռուի մը մէջ էր Գաղղիացուց կայսրը: Վերջապէս — և սակայ նուազ հետաքրքրական մասնաւորութիւնը չէ — Տաճկաց սուլթանն ալ պիտի տեսնուի հոնտեղ, որուն նախորդները դարերէ 'ի վեր արեւմուտը այսչափ առաջ եկած չեն... Այս ամէն թագաւորները մի և նոյն ժամանակ պիտի չհանդիպին իրարու Գաղղիոյ մայրաքաղաքին մէջ:

Ամենուն ալ յայտնի է որ այս վեհապետները հասարակաց միյիմեք համար չեն գումարուիր, և ուրիշ կողմանէ մասնական ժողով մը կրնար անանկ կասկածներու և ենթադրութեց տեղի տալ որոնցմէ զգուշանալն աղէկ է:

Թագաւորները այսպիսի կարգաւ մը Բարիզու այցելութեան երթալով, կը ցուցնեն թէ ամէնքն ալ գոնէ մէկ կէտի վրայ մէկ սիրտ մէկ հոգի են, այս ինքն Նաբոլէոն կայսեր իրենց բարեկամութիւնը յայտնելու փափաքին վրայ: Աշխարհի խաղաղութեան համար մեծ վաստակ մ'է ասիկայ. բոլորովին անօգուտ է և չենք կրնար ալ փափաքիլ որ այս միյիմեք կերպով մը յիշեցնէ մէկ կողմանէ Դիւիլի 1807ին և միւս կողմանէ Բարիզ 1814ին:

ՃԱՆՍԱՊԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԶՈՒՍԱՐ ՃԻՑԵՐՃԻ ՕՂԼՈՒ ՔԱՀԱՆԱՅԻ

(Տես էրես 129, 180:)

Ի մտանելն սուրբ Յակոբայ երկոքում՝ դռնէն 'ի ներս՝ ձախ կողմն փոքր սէք մի, որ հանապազ անդ ծախէն զմոմս ժողովրդեան. ունի սիրուն բակ և ունի պօլմէ տըրսպըզան¹ և երկու դուռ որ մեր հետ տարաք. և անդ է ջուխտակ կոչնակն. և է Մորայ քով փոքր քէմէր դուռն մի և սորայ ներս տեղն բարձր առնեմք² օտան. և սորայ կից սուրբ էջմիածնայ դուռն, որ կանայք անտից դնան եկեղեցին. և միուս կողմն կոչնակին՝ սիրուն փոքր դուռ մի, որ հանապազ գոց է բայց 'ի հանդիսի աւուր կու բանան զնայ: Եւ սորայ քով պատին երեսն փոքր խորան մի որ անունն կոչի սուրբ Գէորգ. այս խորան. եթէ կամիս հարցանել զպատճառն ասեմք փոքր 'ի շատէ. ժամանակաւ կամեցեր են թէ զՍ. Յակոբ յափշտակել 'ի ձեռաց Հայոց ազգիս. ոմն թագաւոր՝ որ մէլիք Սալէհիտին կոչուր, անց կ'առնէ թէ կամի դնալ պատերազմ. սոյն Տաճկուն քըն իբրեւ կ. շ. հ. թէ թագաւոր այս ինչ աղէկ ճամի կու լինայ ասելով. և սայ կը մօհրէ զդռներն. երթամ պատերազմ և գամ տեսանեմ թէ կան թեղու վառ մնայ նէ Հայոց ազգին կու տամ. թէ չէ նէ՝ ճամի կու շինեմ. մինչ նայ դնայ և գայ՝ այս վերոյ գրեալ խորանն ժամ կ'անէին մինչ և 3 տարի. յետ 3 տարոյ գալն թագաւորին միռայցեր, կամի թէ անցնի դնայ. ևս կրկին այն առաջիններն միտքըն կու ձգեն թէ թագաւոր դու ինչ պայման արիր, ահա կու գնաս հայ 'ի նորա այլ միտքն կու գայ յետ կու գառնայ կու գայ դուռն Ս. Յակ. նայ կու տեսանէ որ երեք այր լուսաւոր

1 Տախտակ կամ սեղան:

2 Սեղան օրհնելու աղօթքը: